

Alija Dilberović

NEKOLIKO NOVIH PODATAKA O SULTAN SELIMOVOJ DŽAMIJI I HUSEIN-PAŠINOM HANU U STOCU

Sažetak: U radu se iznosi nekoliko novih podataka o Sultan Selimovoj džamiji u Stocu koja je podignuta početkom XVI stoljeća i o hanu silahdar Husein-paše podignutom u XVII stoljeću. Sultan Selimova ili Careva džamija je najstarija stolačka džamija čija je gradnja označila početak urbanog formiranja Stoca, a han koji je podigao Husein-paše smatra se jednim od najznačajnijih stolačkih vakufa koji je utjecao na razvoj stolačke čaršije. Izvor novim informacijama su dva dokumenta iz XVII stoljeća i jedna vakufnama iz druge polovine XVIII stoljeća. Ovi podaci mogu dati doprinos u proučavanju historije ove dvije najvažnije stolačke građevine, ali i samoga grada Stoca.

Ključne riječi: Stolac, Sultan Selimova džamija, han silahdar Husein-paše, Husein-kapetan Šarić, stolački vakufi.

Za vrijeme osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini podignut je znatan broj džamija koje su se nazivale sultanske ili carske džamije. Te džamije su, zapravo, bile državne. One su građene sultanskim naređenjima, nisu imale svoje vakufe iz kojih bi se izdržavale, a službenici tih džamija su plaćani iz državnih sredstava, odnosno iz taksi doprinosa stanovništva za izdržavanje bosanskog vezira i prikupljene džizije – glavarine. U mnogim slučajevima

radilo se o najranije podignutim džamijama i one su predstavljale početak urbanog formiranja određenih kasaba.¹ To je bio slučaj i sa Stocem.

Sultan Selimova džamija u Stocu važi za jednu od najstarijih džamija u Hercegovini. Izgrađena je 925. hidžretske godine, odnosno 1519. godine. Ona je bila središte oko kojeg se razvila i širila stolačka čaršija. Sultan Selimova džamija kao i ostale carske džamije u Bosni i Hercegovini nije imala svojih vakufa, te je njeno izdržavanje i popravke koje su se vremenom događale finansirala država, ali i mnogi stolački vakifi. U mnogim stolačkim vakufnamama nalaze se odredbe o finansiranju džamijskih službenika i održavanju džamije, a zahvaljujući samim Stočanima dogodila se njena najznačajnija obnova 1203. godine po Hidžri, odnosno 1788/89. godine.²

Druga važna građevina oko koje se razvijala stolačka čaršija je han (konačište) koji je podignut u neposrednoj blizini Careve džamije. Han je dao izgraditi silahdar Husein-paša koji se smatra jednim od najznačajnijih stolačkih vakifa i koji je svojim vakufom dao značajan podsticaj razvoju stolačkog kraja. U Stocu je osim hana podigao i jedan hamam.³ On je živio u XVII stoljeću i obavljao je visoke dužnosti u Osmanskoj državi. Husein-paša je na osmanskome dvoru za vrijeme vladavine sultana Murata IV (1623-1640) postao berberbaša. Kasnije je postao sultanski silahdar-aga, da bi tokom druge polovine XVII stoljeća obavljao dužnost valije, upravitelja nekoliko ejaleta.⁴

1 Adem Handžić, Vakuf kao nosilac određenih državnih i društvenih funkcija u Osmanskom carstvu, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, knjiga IX-X, Sarajevo, 1983, 115-116.

2 Hivzija Hasandedić, *Spomenici islamske kulture u istočnoj Hercegovini*, El-Kalem, Sarajevo, 1990, 9-12.

3 H. Hasandedić, *Muslimanska baština u Istočnoj Hercegovini*, 33; Azra Gadžo Kasumović, *Stolac u osmanskome periodu, Hercegovina*, br. 13-14, Mostar, 2001, 82-83.

4 Faruk Taslidža, *Između ratova – na granici svjetova: društveno privredni odnosi Hercegovačkog sandžaka u prvoj polovini XVII stoljeća: (1606-1645)*, BZK Preporod, Mostar, 2022, 133-134. U vezi Husein-paše postoji mišljenje da je njegovo puno ime bilo Husein-paša Kız koji je tokom druge polovine XVII stoljeća obavljao mnoge visoke dužnosti u Osmanskoj državi (Jusuf Džafić, *Osmanski vakufi Bošnjaka u dijaspori, Glasnik*, br:7-8, Sarajevo, 2017, 736.). U *Sicill-i Osmani* je zabilježeno da Husein-paša Kız potječe iz Stoca iz Hercegovine. On je za vrijeme vladavine sultana Murata IV (1623-1640) u Enderunu bio berberbaša. Kasnije je 1664. godine postao sultanski silahdar-aga. Zatim je u mjesecu ramazanu postao kapidžija odaja u Edirni, Galata palači i palači Ibrahim-paše, te kasnije i u Topkapi palači. Poslije je bio valija Halepa 1669/70. godine, zatim valija Erzuruma, valija Bagdada 1671, drugi put valija Erzuruma, prvi put valija Dijabekira, prvi put valija Basre 1674, drugi put valija Dijabekira 1676, drugi put valija Basre 1677, anadolski mufetliš (inspektor) 1681, treći put valija Erzuruma 1683, valija Temišvara, treći put valija Dijabekira, te na kraju 1686. godine muhafiz tvrđave Bogaz Hisar. Sureyya ga je opisao kao dobroćudnog, velikodušnog i darežljivog. On je širom Rumelije podizao dućane, džamije, mektebe i imarete. U Bagdadu

Vakufnama nije sačuvana tako da je teško sa sigurnošću utvrditi kada su tačno ovi objekti sagrađeni, no sasvim je sigurno da se njihova gradnja desila u XVII stoljeću kada je Husein-paša živio u Istanbulu, a prije proputovanja putopisca Evlije Čelebije kroz Stolac 1664. godine, jer ih je tom prilikom zabilježio.

Nekoliko novih podataka o stolačkoj Carevoj džamiji i ovome hanu mogu se naći u dokumentima koje se nalaze u Državnom arhivu u Turskoj. Dva dokumenta potječu iz druge polovine XVII stoljeća i odnose se na Sultan Selimovu džamiju, a treći je jedna do sada nepoznata stolačka vakufnama napisana u XVIII stoljeću koja se odnosi na Husein-pašin han, ali i na pomenutu džamiju.

Dva dokumenta o Sultan Selimovoj džamiji

Prva dva dokumenta su molbe koje je Porti uputio blagajski kadija u vezi postavljanja određenih službenika na dužnosti u Sultan Selimovoj džamiji. U prvoj se navodi sljedeće:

U blagajskom kadiluku u kasabi Stolac nalazi se časna džamija koju je izgradio umrli Sultan Selim Han neka je na njega Božija milost i oprost. Dužnost hatiba u džamiji je obavljao Derviš Mustafa koji je umro i za tu dužnost bio je plaćen osam akči dnevno, a ta se svota izdvajala od filurije koja se prikupljala od Vlaha Nevesinja. Moli se da se na upražnjeno mjesto hatiba džamije postavi Ebu Bekr i da mu se na tu dužnost izda časni berat. Molba je napisana 9. redžeba 1076. godine.

*Molitelj siromašni rob Hasan, kadija u Blagaju.*⁵

je podigao jednu džamiju. Sin mu je bio Ibrahim-paša. Husein-paša je umro mjeseca rebiul-ahira 1098, odnosno marta 1687. godine (Mehmed Sureyya, *Sicill-i Osmani*, Istanbul, 1996,723).

5 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), IE_EV_00018_02119_001. Ime hatiba moguće je pročitati i kao derviš Mustafa, što bi u tom slučaju označavalo da je riječ o pripadniku derviškog reda, tarikata. Mi smo se opredijelili za stajalište da je riječ o vlastitom imenu. Da je ovdje riječ o pripadniku tarikata, ispred njegova imena bi najvjerojatnije stajao temin sufija, kako je to uobičajeno u dokumentima, popisima, vakufnamama i slično naročito iz XVII stoljeća. Naprimjer, u Mehmed Koski-pašinoj vakufnami iz Mostara iz 1617. godine hanikah koji je on podigao uz džamiju bio je namijenjen za *sufije*. Također u sidžilu mostarskog kadije iz 1632-1634. godine pripadnost tarikatu je označavana terminom *sufija*, a koji se nalazio ispred imena određenih osoba. Zbog toga smo mišljenja da je ovdje riječ o vlastitom imenu, mada možda ne bi trebalo u potpunosti odbaciti mogućnost da pomenuti termin ukazuje na hatibovu pripadnost tarikatu.

Drugi molba se odnosi na dužnost mujezina džamije i napisana je po istom obrascu kao i prva. U njoj se navodi:

U blagajskom kadiluku u kasabi Stolac nalazi se časna džamija koju je izgradio umrli Sultan Selim Han neka je na njega Božija milost i oprost. Mujezinsku dužnost u džamiji je obavljao Ahmed koji je umro i za tu dužnost bio je plaćen šest akči dnevno, a ta se svota izdvajala od filurije koju se prikupljala od Vlaha Nevesinja. Moli se da se na upražnjeno mjesto mujezina džamije postavi drugi Ahmed i da mu se na tu dužnost izda časni berat. Molitelj siromah Hasan, kadija u Blagaju.⁶

Prva molba je napisana 9. redžeba 1076. po hidžri, što odgovara 15. januaru 1666. godine, a druga molba nije datirana. U tekstu koji se nalazi iznad obje upućene molbe napisana je 1077. godina po hidžri, odnosno 1666/67. godina, što znači da je i druga molba najvjerojatnije upućena iste godine kada i prva. Objе molbe je potpisao tadašnji blagajski kadija Hasan.

Iz ovih dokumenata se saznaje da su službenici ove džamije bili finansirani od filurije koja se prikupljala od Vlaha Nevesinja. U slučaju Stoca, filurija je, dakle, bila taj državni prihod kojim su finansirani službenici jedne carske džamije.⁷ Razlog zašto se stolačka Careva džamija finansirala od poreza koje je državi davalo vlaško stanovništvo nevesinjskog kraja je bio taj što je Stolac prvobitno pripadao Nevesinjskom kadiluku. Stolac je sigurno bio dio tog kadiluka oko 1580. godine kada je nevesinjski kadija poslao dopis u vezi nabavke crijepa za pokrivanje Sultan Selimove džamije,⁸ a prema jednom defteru džizje bio je dijelom tog kadiluka i 1633. godine.⁹ Kadiluk Stolac prvi put je spomenuo osmanski putopisac Evlija Čelebi 1664. godine, te se smatra da je Stolački kadiluk osnovan između 1633. i 1664. godine.¹⁰ Međutim, u

6 BOA, IE_EV_00018_02143_001.

7 Filurija je naziv za porez koji su u balkanskim i nekim drugim zemljama pod osmanskom vlašću plaćali porezni obaveznici, obično Vlasi, bez obzira na to jesu li bili polunomadski stočari ili su se počeli baviti poljoprivredom. Filurija je plaćana po kući i iznosila je jedan dukat. Kao drugi primjer finansiranja jedne carske džamije podignute u Hercegovini može se navesti Sultan Sulejmanova džamija u Blagaju, čiji su službenici bili finansirani iz poreza kojeg je država ubirala od Roma/Cigana, odnosno iz takozvane ciganske džizje (Hasandedić Hivzija, *Muslimanska baština Bošnjaka u južnoj (srednjoj) Hercegovini*, IC Mostar, Mostar, 1997, 32.).

8 H. Hasandedić, *Spomenici islamske kulture u istočnoj Hercegovini*, 10.

9 A. Gadžo Kasumović, *Stolac u osmanskom periodu*, 86.

10 A. Gadžo Kasumović, *Stolac u osmanskom periodu*, 86.

ovim dokumentima je navedeno da je Stolac te 1666. godine, kada su ove dvije molbe nastale, bio dio Blagajskog kadiluka. Stolac se ponovo kao kadiluk spominje 1701. godine.¹¹

Također, iz ova dva dokumenta saznaje se za imena još nekih službenika Sultan Selimove džamije. Prema spisku svih poznatih službenika ove džamije najstariji poznati bio je Korkut Halifa, koji se na dužnosti imama i hatiba spominje 1002. hidžretske, odnosno 1593. godine. Godine 1022, odnosno 1613/14. hatibsku dužnost je obavljao Ibrahim-efendija. Svi ostali poznati službenici džamije su iz XIX i XX stoljeća.¹² Sada su poznata imena još četverice službenika iz XVII stoljeća. Dvojice hatiba, Derviš Mustafe i Ebu Bekra, i dvojice Ahmeda mujezina.

Han silahdar Husein-paše

Han silahdar Husein-paše se nalazio u blizini Careve džamije i u njemu je svaki putnik namjernik imao besplatno prenoćište i hranu. Han se izdržavao od dućana koje je silahdar Husein-paša podigao oko hana i od čije se kirije osiguravala hrana za putnike. Dio prihoda je bio namijenjen za plaću učitelja i posluge u mektebu podignutom pored Sultan Selimove džamije. Podaci o vakufu hana mogu se naći u dokumentima i ispravama iz kasnijeg perioda.

U jednoj žalbi koju je uputio Husein, mutevelija silahdar Husein-pašina vakufa, bosanskom valiji i stolačkom kadiji navodi se da je Husein-paša uvakufio jedan han sa gostinjskom sobom i kafanom koji su se uvijek izdavali pod kiriju.¹³ U dokumentu iz 1226. hidžretske, odnosno 1811. godine koji predstavlja carski ukaz, berat, navodi se da je Husein-paša ostavio više dućana u Stocu i da se prihodom od njih izdržava han u kojem je svaki putnik namjernik imao besplatan stan i hranu. Zatim je odredio da se učitelju,

11 Fazileta Hafizović, *Popis sela i zemlje sandžaka Krka, Klis i Hercegovina oslobođenih od Mletačke Republike 1701. godine*, SKD „Prosvjeta“, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Orijentalni institut u Sarajevu, Zagreb – Sarajevo, 2016, 253. Autorica u navedenom djelu na strani 236 u fusnoti 441 navodi jedan dokument iz 1695. godine u kojem se spominje izvjesni Hasan-efendija kao kadija kadiluka Nevesinje i Stolac, ali je umro, pa su kadiluci ostali upražnjeni. Traži se da se na njegovo mjesto postavi muderris Sulejman-efendija

12 H. Hasandedić, *Spomenici islamske kulture u istočnoj Hercegovini*, 12.

13 A. Gadžo Kasumović, *Stolac u osmanskome periodu*, 98. U ovom radu je navedeno da ova žalba potječe iz 1195/1770 godine. Međutim, ako je riječ o 1195. godini po hidžri onda je to period od decembra 1780. do decembra 1781. godine, a ako je riječ o 1770. godini to bi onda bila 1183/84. hidžretska godina.

muallimu, mekteba kod Sultan Selimove džamije isplaćuje iznos od deset groša godišnje. Upravljanje vakufom hana povjereno je Husein-pašinim rođacima iz porodice Šarić i to redom naslijeđivanja po njihovoj smrti: Osman kapetanu, njegovom sinu Ismail-kapetanu i njegovom sinu Husein-kapetanu.¹⁴ Podaci o ovom vakufu nalaze se i u Mostarskom sidžilu iz 1261. hidžretske, odnosno 1845. godine. U taj sidžil je upisano da se za muteveliju silahdar Husein-pašina vakufa nakon smrti Ahmeda sina Ismail-halife postavlja brat mu Ibrahim-halifa. Mada se u sidžilu ne spominje prezime pomenutih mutevelija, sigurno je bilo riječ o Šarićima. Pomenuti vakuf se sastojao od hana i dućana, a muallimu mekteba koji se nalazio pored Sultan Selimove džamije plaćalo se deset groša godišnje.¹⁵

Vakufnama Husein-bega

Novi podaci o ovom najstarijem stolačkom vakufu mogu se naći u vakufnama koja se nalazi u djelu *Bosna Hersek vakfiyeleri* publiciranom u organizaciji Generalne vakufske direkcije u Ankari 2016. godine, a pronađena je u jednom od deftera vakufnama koji se nalazi u Vakufskoj direkciji u Turskoj.¹⁶ Vakufnama je naslovljena kao Husein-begova vakufnama, napisana je 1193. hidžretske, odnosno 1779. godine, a ovjerio ju je stolački kadija Halil.

U vakufnama se navodi da je u kasabi Stolac rahmetli Husein-paša izgradio jedan han i da je sadašnji mutevelija ovoga vakufa Husein-beg sin

14 H. Hasandedić, *Muslimanska baština u Istočnoj Hercegovini*, 33-34. A. Gadžo Kasumović, Stolac u osmanskome periodu, 83.

15 Šaban Zahirović, Sidžili – pouzdan izvor podataka naše prošlosti, *Hercegovina*, br. 13-14, Mostar, 2001, 75.; Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona, Sidžil mostarskog kadije V-2-56, fol. 10/b.

16 *Bosna Hersek vakfiyeleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2016. Ovo je petotomno djelo u kojem je donesen veliki broj vakufnama koje potječu iz Bosne i Hercegovine. Vakufname su transkribovane na latinično pismo i uz svaku je donesen sažetak s kratkim opisom vakufname na turskom, engleskom i bosanskom jeziku. Ovi prijepisi na osmanskome jeziku ispisani latiničnom pismom nastali su na osnovu originala, zatim prijepisa iz tri sidžila vakufnama i Sidžila sarajevskog suda i *Hronike* Envera Kadića, a koji se nalaze u Gazi Hurev-begovoj biblioteci. Manji broj ovih vakufnama potječe iz prijepisa iz deftera vakufnama koji se čuvaju u Vakufskoj direkciji u Turskoj. U četvrtom tomu nalazi se i nekoliko vakufnama koje potječu iz Stoca. Sve, osim jedne, su već spomenute i ponuđene čitalačkoj javnosti od strane Hivzije Hasandedića u djelu *Muslimanska baština u Istočnoj Hercegovini*. Jedina vakufnama koja do sada nije bila poznata je vakufnama Husein-bega.

Ismail-kapetana, koji je vakifova rodbina i koji za ovu dužnost posjeduje berat od Sultana, pristupio na časni šerijatski sud i dao izjavu da je han u ruševnom stanju, te pošto u kasabi ne postoji neki drugi han i svratište za putnike namjernike isti je potrebno obnoviti. Husein-pašina vakufnama nije sačuvana, ali kako dužnost upravljanja vakufom pripada njegovoj porodici, on je kao mutevelija hana u svrhu obnove uvakufio 1500 groša. Han je potrebno popraviti i proširiti, te se u vezi s tim spominje šest soba hana, dva ahara, dvije čenife, osam dućana. Nakon okončanja obnove hana i dućana prihode treba namijeniti za:

- učenje mevluda u Sultan Selimovoj džamiji i u tu svrhu treba namijeniti svake godine po 30 groša;
- zatim za paljenje kandilja u pomenutoj džamiji tokom mjeseca ramazana;
- zatim za obnovu tekije koja se nalazi u dvorištu džamije godišnje 10 groša;
- i, osim toga, za mekteb koji je Husein-beg izgradio za siromašnu djecu i za muallime koji će podučavati djecu, kao i za obnovu mekteba 15 groša godišnje.

Mutevelijska dužnost će biti u rukama Husein-bega dok je živ, a nakon njegove smrti tu će dužnost obavljati njegovi potomci, sve dok ne izumru. Nakon toga, dužnost upravljanja vakufom će preuzeti njegova braća i njihovi potomci, sve dok ne izumru. A nakon toga će kadija pronaći ispravnu osobu koja će obavljati pomenutu dužnost. Napisano u mjesecu džumade-l-ula 1193. godine. U prijepisu vakufname koji se nalazi u defteru na dnu dokumenta se nalazi pečat u kojem se može pročitati *hadim šeri' kerim es-sejjid Abdu-l-kerim*, sluga šerijata plemenitog sejjid Abdulkerim. Možda je on bio stolački kadija prilikom čina pisanja vakufname, a kasnije ju je ovjerio kadija Halil.¹⁷

17 *Bosna Hersek vakfiyeleri, 1496-1497.*; Vakıf Kayıtlar Arşivi Defter: 987, Sayfa: 261, Sıra: 91. Poslije ovoga datuma napisan je je i datum 9. redžeb. Čin uvakufljenja su posvjedočili: ponos akrana Arslan sin Sulejman-bega sin Jašar-bega, brat mu Hasan-beg, hadži Mehmed, Jusuf-beg Jašarbegović (Yaşar Beyzâde), Mula Mahmud Hadžimahmutović (el-Hâc Mahmudzâde), Mula Salih Čato (Kato), Mula Ibrahim Hadžimehmedović (el-Hâc Mehmedzâde), Salih Bešo (Beşe) (ili Salih-baša), (قبر قیك), hadži Ahmed-aga i drugi.

Sadržaj vakufname

Kao što se vidi iz sadržaja vakufname, te je 1779. godine došlo do značajne obnove hana, jer je bio u ruševnom stanju. Obnovu je poduzeo tadašnji mutevelija koji je u vakufnami naveden kao Husein-beg, no iz njegova imena i imena i titule njegova oca može se shvatiti da je riječ o Husein-kapetanu Šariću. Njegov otac Ismail-kapetan je, također, bio poznati stolački vakif koji je u mahali Uzinovići podigao jednu džamiju 1741. godine. On je za muteveliju svoga vakufa odredio upravo svoga sina Huseina, koji je tada spomenut kao Husein-aga.¹⁸ U vakufnami Husein-bega navodi se da je mutevelija bio u rodu sa silahdar Husein-pašom, ali i da originalna Husein-pašina vakufnama već tada nije postojala.

Prema Husein-begovoj vakufnami, prihodi hana su bili namijenjeni za uvođenje određenih sadržaja vezanih za Sultan Selimovu džamiju. Prihodi su bili namijenjeni za učenje mevluda jednom godišnje i paljenje kandilja za vrijeme mjeseca ramazana. U dvorištu Sultan Selimove džamije postojala je i tekija za čiju obnovu je trebalo izdvajati deset groša godišnje. Ovo je prvi pomen na jednu stolačku tekiju. Gdje se tačno nalazila u dvorištu džamije, kada je podignuta, ko ju je podigao i kojem derviškom redu je pripadala, nije poznato. Zanimljivo je da se ova tekija ne spominje ni u jednom dokumentu, bilo da potječe prije ili poslije pisanja Husein-begove vakufname, niti o njoj postoji neka usmena tradicija. Zatim se spominje jedan mekteb, koji je, kako je navedeno, izgradio sam Husein-beg i za njegovu obnovu i plaću učiteljima trebalo je izdvajati 15 groša godišnje. Nije navedeno gdje se ovaj mekteb nalazio, no pošto su se ostale odredbe odnosile na Sultan Selimovu džamiju, sigurno je onda riječ o mektebu koji se nalazio pored te džamije. U tom slučaju, onda ovaj mekteb nije podignut nekada nakon izgradnje džamije, kako se to smatra, već ga je izgradio Husein-beg Šarić dok je bio mutevelija silahdar Husein-pašinog vakufa, a iz vakufname se može shvatiti da je on već te 1779. godine bio izgrađen.¹⁹

18 H. Hasandedić, *Muslimanska baština u Istočnoj Hercegovini*, 33.

19 U vezi tekije i mekteba potrebno je iznijeti još jedno mišljenje. Naime, u prijepisu vakufname riječ tekija je napisana na kraju reda i slabo je vidljiva zbog uvezivanja deftera. Riječ tekija se piše تكيه, *tekye*, a u vakufnami je ta riječ napisana na način da su tačke iznad harfa ت stavljene iznad harfa ك. Pošto je riječ o rukopisu, prvi dio riječi bi se mogao pročitati čak kao مکت, *mekt*, a pošto je ostali dio riječi slabo vidljiv onda bi to mogla biti riječ مکتب, *mekteb*. Ako se prihvati ovo čitanje prijepisa vakufname, to bi onda značilo da se spominju dva mekteba. Jedan koji se nalazio u dvorištu Sultan Selimove džamije, za koji

Razlog zašto Husein-begov vakuf nije bio poznat i zašto se ne spominje u dokumentima može biti taj što je vakif djelovao u svojstvu mutevelije silahdar Husein-pašina vakufa, te je njegov vakuf postao dijelom Husein-pašina vakufa. Zanimljivo je da u dokumentima o Silahdar-pašinom vakufu koji potječu iz prve polovine XIX stoljeća, dakle koji su nastali nakon pisanja Husein-begove vakufname, spominje se samo plaća muallimu u mektebu kraj Sultan Selimove džamije. Mutevelije vakufa Husein-pašinog hana i vakufa Husein-bega Šarića bili su Husein-begovi potomci te im je sigurno morala biti poznata njegova vakufnama i njene odredbe. Međutim, šta se desilo s ostalim odredbama Husein-begove vakufname, teško je reći. One se ne spominju ni u jednom kasnijem dokumentu. Vjerovatno tekiju više nije bilo moguće obnavljati jer je bila dotrajala. Možda treba imati i na umu da se 1788. godine dogodila ta značajna obnova Careve džamije za koju su bili zaslužni sami Stočani, što vjerovatno ukazuje da je čitav džamijski kompleks bio u lošem stanju. Ipak, zanimljivo je da se nigdje u kasnijim dokumentima ne spominje učenje mevluda u Carevoj džamiji i paljenje kandilja uz ramazan. Jedino se spominje godišnja plaća učiteljima u mektebu od deset groša, a ne svota od 15 groša godišnje u koju je bila uračunata i njegova obnova. Razlog izostanka ostalih odredbi vakufname mogao je biti ekonomske prirode. Možda prihodi hana nisu bili toliki da bi se pokrili svi troškovi predviđeni Husein-begovom vakufnamom.

je trebalo izdvajati deset groša godišnje za obnovu, i još jedan mekteb kojeg je podigao Husein-beg kojem je bilo namijenjeno 15 groša godišnje za muallime i obnovu. U tom slučaju, onda je mekteb u dvorištu džamije zaista davno izgrađen, a suma od deset groša namijenjenih za obnovu se vremenom preinačila u plaću učiteljima. Prijepis vakufname smo poslali osmanistici Azri Gadžo-Kasumović i zatražili njeno mišljenje o spornoj riječi. U njenom odgovoru poslanom 1.2.2020. stoji "Napisano je doista tako da se može pročitati tekija. Međutim, može se pročitati bez problema i kao mekteb." Treba reći da je uvažena osmanistica mišljenja da ovdje nije riječ o tekiji budući da u kazivanju tog kraja nema spomena tekiji, što bi Hasandedić sigurno zabilježio. Ovdje bi, dakle, bilo riječ o dva mekteba. Ovom prilikom bi se htio zahvaliti Azri Gadžo-Kasumović na njenoj pomoći i sugestijama prilikom pisanja ovoga rada. Postavlja se pitanje gdje bi se mogao locirati taj drugi mekteb? Da li bi to možda mogao biti onaj koji se nalazio pored džamije koju je podigao Husein-begov otac Ismail-kapetan? Prema Hasandediću, taj mekteb je podigao Ismail-kapetan, mada se u prijevodu vakufname koji je on donio spominju samo službe vezane za džamiju. Ili je Husein-beg izgradio neki drugi mekteb? Ipak, mi smo se držali transkripcije vakufname u kojem se spominje tekija i mekteb. Osim toga, u dokumentima iz XIX stoljeća koji se odnose na silahdar-pašin vakuf spominje se samo da prihode hana treba izdvajati za mekteb pored Careve džamije, ali ne i za neki drugi koji je tada sigurno postojao i djelovao.

Pošto originalna Silahdar-pašina vakufnama nije sačuvana, pitanje je onda koje su zapravo bile odredbe te vakufname. Vjerovatno je među Šarićima postojalo usmeno saznanje o tome. Međutim, teško je sa sigurnošću reći da li se neka od njih nalazi među onim odredbama koje se nalaze u Husein-begovoj vakufnami. Finansiranje muallima u mektebu kraj Sultan Selimove džamije izgleda da ne pripada originalnoj Silahdar-pašinoj vakufnami, jer je to odredba koju je postavio Husein-beg Šarić za mekteb koji je on sam izgradio.

Zaključak

Pronalaskom dokumenata blagajskog kadije i Husein-begove vakufname saznali su se neki novi detalji značajni za proučavanje historije Sultan Selimove džamije, najstarije i najvažnije džamije u Stocu, i silahdar Husein-pašinog hana, najstarijeg poznatog stolačkog vakufa. Sada je poznato da je filurija koju su prikupljala od Vlaha Nevesinja bila državni prihod od kojeg su se plaćali službenici Careve džamije, saznalo se za imena još nekih službenika ove džamije koji su djelovali u XVII stoljeću, ali i da je Stolac 1666. godine bio dio Blagajskog kadiluka. Prema Husein-begovoj vakufnami, u dvorištu Sultan Selimove džamije nalazila se jedna tekija, a mekteb pored te džamije izgradio je Husein-kapetan Šarić dok je bio mutevelija vakufa Silahdar Husein-pašina hana. Također, 1779. godine dogodila se značajna obnova pomenutog hana.

SOME NEW INFORMATION ABOUT SULTAN SELIM'S MOSQUE AND HUSSEIN PASHA'S INN IN STOLAC

SUMMARY:

This paper presents some new information on the Sultan Selim Mosque in Stolac, Bosnia and Herzegovina, which was built at the beginning of the 16th century, and on the han or inn of Silahdar Hussein Pasha built in the 17th century. The Sultan Selim's or Emperor's Mosque is the oldest mosque in Stolac, whose construction marked the beginning of the urban formation of Stolac, and the inn built by Hussein Pasha is considered one of the most important waqfs that influenced the development of the city of Stolac. The source of new information are two documents from the 17th century and a waqfnama from the second half of the 18th century. These data can contribute to the study of the history of these two important buildings, but also of the city of Stolac itself.

Keywords: Stolac, Mosque of Sultan Selim, Han of Silahdar Husain-pasha, Husain-kapetan Šarić, Stolacs waqfs.

Izvori i literatura:

- Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona, Sidžil mostarskog kadije V-2-56, fol. 10/b.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, IE_EV_00018_02119_001.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, IE_EV_00018_02143_001.
Vakıf Kayıtlar Arşivi Defter: 987, Sayfa: 261, Sıra: 91.
Bosna Hersek vakfiyeleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2016.
Džafić Jusuf, Osmanski vakufi Bošnjaka u dijaspori, *Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u R BiH*, br:7-8, Sarajevo, 2017.
Gadžo Kasumović Azra, Stolac u osmanskom periodu, *Hercegovina*, br. 13-14, Mostar, 2001.
Hafizović Fazileta, *Popis sela i zemlje sandžaka Krka, Klis i Hercegovina oslobođenih od Mletačke Republike 1701. godine*, SKD „Prosvjeta“, Filozofski fakultet Sveučilšta u Zagrebu, Orijentalni institut u Sarajevu, Zagreb – Sarajevo, 2016.
Handžić Adem, Vakuf kao nosilac određenih državnih i društvenih funkcija u Osmanskom carstvu, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, knjiga IX-X, Sarajevo, 1983.

- Hasandedić Hivzija, *Spomenici islamske kulture u istočnoj Hercegovini*, El-Kalem, Sarajevo, 1990.
- Hasandedić Hivzija, *Muslimanska baština Bošnjaka u južnoj (srednjoj) Hercegovini*, IC Mostar, Mostar, 1997.
- Sureyya Mehmed, *Sicill-i Osmani*, Istanbul, 1996.
- Taslidža Faruk, *Između ratova – na granici svjetova: društveno privredni odnosi Hercegovačkog sandžaka u prvoj polovini XVII stoljeća: (1606-1645)*, BZK Preporod, Mostar, 2022.
- Zahirović Šaban, Sidžili – pouzdan izvor podataka naše prošlosti, *Hercegovina*, br. 13-14, Mostar, 2001.

2119

اسلامی - اسکان
2119

ذکر اول بدست وزیر کفر و تبلیغ در ایالت ریلا و فرزند
۱۰۷۲
ع شریف برقره راجه سیرکونکله سیرک

Handwritten signature and date: ۷۷ ۹۲

سید شرف سعاد و نشان و عبیه علیه عدالت عنوان ترابن عوض داعی نانو ان اولاد که بلا غای قضای بقض استوچده و فرعون و
مغول استکمالیم حال علیه الرحمه و الفظ ان بنا ایلدو کی جامع شریفنده فوه سین افلاقان فیلو بر سندن لوی سکر اوقه وظیفه ایلدو
در ویش مظهر و فانیات ایلدو بجهتی قبول اولرقه برین مشهور اف رفیق ابو بکر فی و سنی اولماتین اوجیلدو لوب برت شریف
عالیشان صدق و ان بیویو بجا با سیر معدلت مصیر عوض اولندی باقی فرمان در کاه رفیع العوا کتد زجرانی ایوم التامع
رجب الهول سنه ست و سبعین والف
العدالداعی المص
حسن الفاضلی
بیلا غای

OSMANLI ARSIVI
1E. EV
18 2119

2143

دکتر کمال پاشا قیاسی طرزاً و قیاماً
مقام قیامی بوزنر سراجی در کماله کورد
۱۰۷۷

کتابخانه دکتر کمال پاشا قیاسی
مقام قیامی بوزنر سراجی
۷۶۹

سنة سنه ستونسان و عتبه عليه علاه العتبه تربه عهده لوى التوزنر بلعاقه فضل بلعاقه استولج قسده وانقر خود و صوره سلطان
سلم خان على الرحمة والفضل بنا بالاروكه جاسم تيزده نوسيه افلاخان فيلير نيز و والى لوى قليم البرمقودن لهورن اولوى محمول
اولوقده لمبورانقر رشاد تيز لهر محل ستمح الواضى تويه اولوى برت نيز عالى كان صدقه واحسان بوزنر سراجى بيا مسيرت
مصير عهده لوى
ماهران درگاه رنجع العتبه

الشيخ
المصطفى
الشيخ
الشيخ

OSMANLI ARŞIVI	
15. EV	
18	2143

Hüseyin Bey'in Vakfiyesidir

30 Receb 1193 / 13 Ağustos 1779 Vakıf Kayıtlar Arşivi Defter: 987,
Sayfa: 261, Sıra:91

Hâzihi vakfiyyetun sahîhatun hakemtu bi-luzûmihi ve ene'l-fakîr ileyhi celle şânuhu ve te'âlâ Halil el-Kâdî bi-İstolca Hilâfe ufiye-anh.

Hilâl-i sutûrda olan mezâmin-i hükm-i evkâfın ve emr-i binâ-i istihkâm-ı teksilin takrîr ve tahrîrine bâdî olub İstolça Kasabası miyânında esvâkın ittisâlinde vâkî' olan merhûm ve mağfûrun leh Hüseyin Paşa nevvera'llâhu serâhu ve ce'ale'l-cennete mesvâhu hazretleri bundan mukaddem ihdâs ve binâ eylediği hânın ve pîşinde esâs ördüğü hucurâtın hâlâ bâ-berât-ı pâdişâhî ve emr-i şehinşâhî birle mütevellîsi paşa-yı müşârun ileyhin akrabâsından fahru'l-akrân Hüseyin Bey bin İsmail Kapudan makâm-ı şer'-i Ahmedî ve mahfil-i dîn-i Mustafaviye gelüb takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i bast-ı merâm idüb didi ki:

Hân-ı merkûm ve hucurât-ı mersûmenin vakfiyyesi olmayub ancak şart ve tevliyeti tarafımıza meşrûta ve icâresi ta'mîr ve termînine ta'yîn olunub lâkin icâresi ve kıstı kalil olmağla ta'mîr ve termîmine kifâyet ve levâzımına ihâta itmeyüb binâsı atik olduğundan harâb ve mâ'il-i turâb ihtimâl hâk ile yeksân olacağı aynel-yakîn müşâhede kasabada gayrı hân ve menzilgâh-ı ebnâ-i sebîl olmadığından müsâfirân ve karîb ve ba'idden gelen garîbân ve gerek mekârî dahil olıcak mevâzi'i... idicek menzilgâhı olmadığı mu'âyene olundukda vâkıf-ı merkûmun neslinden olduğumuza binâen hayır ve eseri muzmahil olmasun ve zikr-i cemîli tezkîr için ve hayrâtı tecdîdi zımnında ale'l-husûs fakîr el-mer'u yestezıllu fi-zılli sadakâtihi yevme'l-kıyâme fehvâsınca tefekküren ve dahi ed-dunyâ mezra'atu'l-âhire kelime-i tayyibe-i Hazret-i Hallâk ve Rezzâk ve Feyyâz ale'l-ıtlâk virdüğü mâlımdan bin beş yüz guruş ifrâz ve hân-ı merkûmun binâsına ve terfî ve tekmîline vâkıf-ı mûmâ ileyhin hayrâtına zamm ve ilhâk ve rûh-ı pür-futûh nisâr ve ihyâ eylemeğe merâmım oldukda ma'rifet-i şer'le ve mîmâr ve cümle ma'rifeti ile ve hacet ve şecer ve sâir levazımâtı hisâb ve mu'âyene olundukda hucurât-ı merkûmenin cidâratı muhkem binâ-yı kebîrin yemîn ve yesârında tâklar çaker binâ ile ebnâ ve cidârını terfî fevkânî altı oda ve beynlerinde yazlık ve zîrlerinde iki âhûr-ı muhkem binâ ile bünyâd ve karşularında rabt-ı devvâb için başdan başa sundurma ihdâs ve rûkn-i hânda iki kenîf ve bîrûn-ı hânda tâk-ı merkûmun zîrlerinde sekiz dükkân dahi binâ idüb ve ba'de'l-hitâm i'tirâf-ı kelâmım ve mufassala-i merâmım olub şöyle şart eyledim ki:

Hân-ı merkûmun kıstından ve dekâkin-i mezkûrun icârelerinden hâsıl olan fahr-i âlem ve seyyid-i veled-i benî Âdem Resûl-i Ekrem ve nebiyy-i muhterem Muhammedini'l-Mustafa salla'llâhu te'âlâ aleyhi ve sellem cenâbların zînet-i kehvâre-i vucûdı pertev-nümâ-yı şuhûd oldukları ahbâr-ı meserret-âsârı kartaka-i olmağın medh-i Resûli müştemil olan ta'zîmâtı her sâl-ı meymenet-karinde mevlûd-i şerîf âdet-i müstahsene ve uslûb-ı mergûb üzere Sultan Selim Han-ı huld-âşiyân hazretleri binâ eylediği câmi'-i şerîfde akd-i meclis-i mevlûd-i şerîf masârîf-ı idâresine beher sene otuz guruş ve leyâlî-yi Ramazânda makâm-ı merkûmda kanâdîl îkâdına ve havlısında tekye ta'mîrine senevî on guruş ve ondan başka binâ eyledüğümüz mektebde kârî olan fukarâ ve eytâm sıbyânına i'âneten mu'allimlerine ve mektebin ta'mîrine dahi senevî on beş guruş sarf ve idhâl ve sevâbını rûh-ı pür-futûhlarına ve benim rûhuma hibe vü ihdâ oluna ve şöyle şart eyledim ki tevliyet-i merkûm mâdâm ki rûhum kafesden tayerân idince bana ve vefâtımdan sonra evlâdıma ve evlâd-ı evlâdıma batnan ba'de batnin ba'de'l-inkırâz el-iyâzu bi'llâh min-kahri'l-Feyyâz karındaşlarıma ale's-seviyye ve ba'dehu evlâdları ve evlâd-ı evlâdlarına ba'de'l-inkırâz hâkimü'l-vakt efendiye mufavvaz ola her kimi münâsib ve müstahık görürse tevliyet-i merkûm âna virile ve icâre-i merkûmeden ta'mîr ve iktizâ iden termîmine hüccet-i tevliyetden sarf oluna vech-i meşrût üzere ilâ-mâşâ'allâhu te'âlâ amel oluna fe-sâre vakfen sahîhan şer'iyyen ve habsen sarîhan mer'iyyen bi-haysu lâ-yumleku ve lâ-yûresu lâ-yecûzu tebdîlehu ve lâ-tağyîrehu Fe-men beddelehu ba'de mâ-semî'ahu fe-innemâ ismuhu alle'llezîne yubeddilûnehu inne'llâhe semî'un alîm ve ecru'l-vâkıf ale'l-Hayyi'l-Cevvâdi'l-Kerîm zi'l-azameti ve'l-kibriyâi Rabbi'l-arşı'l-azîm cerâ zâlike ve hurrîre fi-selhi Cumâde'l-ûlâ Fi-9 Receb sene 1193.

Şuhûdü'l-hâl: Fahu'l-akrân Arslan bin Süleyman Bey ibn Yaşar Bey, karındaşı Hasan Bey, el-Hâc Mehmed, Yusuf Bey, Yaşar Beyzâde, Molla Mahmud,el-Hâc Mahmudzâde, Molla Salih Kato Molla İbrahim, el-Hâc Mehmedzâde, Salih Beşe, el-Hâc Ahmed Ağa ve gayruhum.

